

DAGENS FRÅGOR

Undéns avgång

Den glädjande tilldragelse, på vilken så många rättänkande svenskar med stigande otålighet väntat alltsedan sommaren 1945, har nu sent omsider inträffat. Hr Undén har avgått.

Från De Yngre Gubbarnas krets i Lund — där Ernst Wigforss var hans närmaste vän och marxistiske meningsfrände — tog Östen Undén steget nästan direkt in i de äldres, då han år 1917 inträdde i regeringen Edén som konsult vid endast 31 års ålder. Den nyblivne professorn i civilrätt och internationell privaträtt i Uppsala, en professor, som han skulle komma att inneha i precis 20 år, tillhörde socialdemokratins första statsrådsuppsättning. Under några månader 1920 var han justitieminister i Brantings första ministär och utsågs efter dess avgång till folkrättssakkunnig inom utrikesdepartementet, ett uppdrag som han sedan innehåft med undantag för de perioder han varit regeringsledamot. I Brantings andra ministär 1924–26 beklädde han för första gången utrikesministerposten.

Under större delen av 20- och 30-talen var Östen Undén medlem av den svenska delegationen vid Nationernas Förbund och 1924–26 var han Sveriges ombud i NF:s råd. Sistnämnda år ingrep han med folkrättslig motivering i den s. k. rådkrisen på ett sätt, som den gången framkallade åtskillig kritik inte minst i hemlandet, men som i forskningens ljus (se särskilt Lönnroths analys i »Den svenska utrikespolitikens historia») blivit föremål

för en mera gynnsam bedömning. År 1930 blev han ledamot av internationella skiljedomstolen i Haag och har medverkat i en rad internationella skiljedomsförfaranden. Under 30-talets första år var han rektor för Uppsala universitet. År 1932 inträdde han på nytt i regeringen, nu som konsult i P. Alb. Hanssons första ministär. Som sådan kvarstod han till sommaren 1936, då Bramstorparen bildade sin »semesterregering». Påföljande år utsågs han till universitetskansler. Vid samlingsregeringens avgång på sommaren 1945, då P. Alb. Hansson bildade sin rent socialdemokratiska s. k. skörderegering, blev Östen Undén på nytt utrikesminister. I denna befattning har han alltså kvarstått i mer än 17 år, den ende medlem av den ursprungliga »skörderegeringen», som oberörd av alla regeringskonstruktioner under de gångna åren oavbrutet innehåft samma post. Han har också under större delen av denna tid lett Sveriges delegation vid Förenta Nationerna.

»Ingen har fyllt en bana liknande min», påstås ju Carl XIV Johan ha mumlat på sin dödsbädd — låt vara på fransyska. Östen Undén skulle utan alltför stor självförhåvelse kunna göra de orden till sina. Vad man än i övrigt må säga om hans karriär — och det finns förvisso åtskilligt att säga — är den som sådan mycket märklig, för att inte säga enastående. Det var ingen tillfällighet att ambassadör Gunnar Hägglöf i sitt spirituella hyllningstal för hr Undén vid dennes avskedsmiddag för de svenska beskickningsche-

ferna anspelade på kardinal Fleury, som så länge lett Frankrikes öden att man upphört att kalla honom *Votre Eminence* och övergått till att kalla honom *Votre Éternité*. Man får leta efter exempel inte bara i vår egen historia utan i världshistorien på att en person under en så lång tid som nästan ett halvt sekel både beklätt en rad av sitt eget lands högsta ämbeten och samtidigt varit om ej en förgrundsfigur, så dock en välkänd gestalt inom det internationella samarbetet. Hr Undén var vid sin avgång inte bara vårt till tjänsteåren utan jämförelse äldsta statsråd utan också, veterligen, världens till tjänsteåren utan jämförelse äldste utrikesminister. För sena tiders barn är det nästan otroligt att han redan i början av 20-talet beklätt samma befattning som den han helt nyligen lämnat. Det är mot denna bakgrund knappast överraskande att hr Undén efterhand kom att betraktas — och själv betraktade sig — som en ojämförlig utrikespolitisk auktoritet. Detta gällde inte bara hans eget parti, där okunnigheten på området alltid varit så stor att hans ord i fråga om utrikespolitiken länge varit avgörande. Det gällde också, åtminstone i viss mån och på vissa håll, utländsk opinion.

Östen Undén blev småningom ett slags institution, både nationellt och internationellt. Det har varit en mänsklig institution som visserligen aldrig väckt entusiasm, men som i gengäld framkallat en mer eller mindre motvillig respekt genom sin unika fond av praktisk erfarenhet i internationella frågor och sin visserligen buttra och begränsade men dock principfasthet. Östen Undén har på gott och ont kommit att inkarnera svensk utrikespolitik efter det andra världskrigets slut.

Till det goda hör att han med sin grundliga juridiska skolning, prakti-

serad under konsultåren, och sin ojämförliga erfarenhet av regeringsarbetet företrätt den gamla svenska ämbetsmannatraditionen i en delvis något förvildad regeringskrets och vinnlagt sig om att lära sina kolleger respekt för formerna. Han har varit en bra departementschef såtillvida att han inte onödigtvis lagt sig i detaljer och aldrig tvekat att delegera ansvar till sina underordnade, samtidigt som han, alltmer enväldig i sitt departement, aldrig försökt skjuta ifrån sig detta ansvar på dem. Hans lojalitet mot sina medarbetare har av dem många gånger omvitnats och med vissa — mycket förklarliga — undantag tycks han trots sin strävhet och maktfullkomlighet ha varit näst intill avhållen av sin personal. Denna tillgivenhet har dock på senare år satts på hårda prov genom att hr Undén alltmer förföll till oskicket att låta partimeriter gå före sakskalet vid utnämningar inom UD. Åtminstone ett halvdussin exempel skulle kunna nämnas — det må i detta sammanhang räcka med att hänvisa till Agda Rössels utnämning till Sveriges ständiga ombud i FN, vilken möjligen kunde försvaras med hänsyn till FN:s reella betydelse, men aldrig med hänsyn till Sveriges anseende. Hur som helst: »Pappa» Undén har varit hans inofficiella smeknamn inom utrikesförvaltningen och det säger en del om hans förhållande till sin personal, som torde betraktat honom som en far, om också knarrig, inskränkt och självrådlig.

Östen Undén har, förmodligen inte alldeles utan skäl, skördat beröm för de mellanfolkliga insatser han i fredens intresse gjorde under mellankrigstiden. Det må dock vara tillåtet att erinra om det envisa motstånd han reste mot de nordiska samarbetssträvandena under den tid då de ännu hade någon praktisk betydelse, särskilt manifesterad i hans kritik av

planerna på ett nordiskt försvarsförbund, som om de genomförts möjligen skulle kunna ha förebyggt Nordens indragande i andra världskriget. Han har också hyllats för sina inlägg under krigsåren till förmån för tryckfriheten och en humanitär flyktingpolitik. En illvillig bedömare skulle kanske kunna säga att det var ett tämligen billigt sätt för en person i icke ansvarig ställning att meritera sig för utrikesministerposten i efterkrigsregeringen, men det vill ingen illvillighet till för att konstatera att hans verksamhet för flyktingarna efter hans inträde i regeringen ändades med en fruktansvärd antiklimax. Det var den oförsvarliga utlämningen av halflyktingarna, en ogärning, som förvisso inte kommit att framstå i bättre dager genom att hr Undén nyligen omtalat att den skedde mot hans samvete ehuru med hans underskrift.

Därmed kommer man över till de negativa sidorna av hans gärning som utrikesminister under efterkrigstiden. I baltfrågan gav han efter för påtryckningar från partihåll i förening med en önskan att inte stöta sig med ryssarna och denna kombination av inflytelser kom i fortsättningen att på ett olyckligt sätt prägla hans verksamhet. Den gamle marxisten från Lund har — bakblåst av sin ungdomsvän Ernst Wigforss — alltid i Sovjetunionen sett socialismens hemland och aldrig som utrikesminister upphört att vara partiman. Det förra har lett till en politik som oavsiktligt eller ej gjort ett ryssvänligt intryck, det senare till att hr Undén genomgående satt sitt partis intressen före sitt lands — det mest groteska exemplet på detta var när han slog världen med häpnad genom att i det mest kritiska skedet lämna Suezkonferensen för att fara hem och hålla föredrag för den socialdemokratiska föreningen i Påskallavik!

Omedelbart före sitt tillträde som utrikesminister på sommaren 1945 avgav hr Undén en mycket tilltalande programförklaring, i vilken han, uppenbarligen anknyttande till sina insatser som frihetskämpe under kriget, uttalade sig till förmån för en »solidaritetspolitik, som icke är förenlig med neutraliteten». Denna programförklaring har han sedermera gjort sitt bästa för att i ord och handling vederlägga. Han har steg för steg urholkat vår alliansfrihet och förvandlat den till just det slags doktrinära neutralitet, som han förklarat sig vilja övergiva. För säkerhets skull har hans neutralitetspolitik tillämpats på ett sådant sätt att den gång på gång kunnat göra intryck av att gynna östblocket. Hr Undén är mestadels inte någon lyckosam talare och den lekande munterhet som påstås prägla hans versifierade middagstal har förvisso lyst med sin frånvaro i hans offentliga anföranden. Betydligt värre är dock att han med sitt styva och knarriga framträdande och sin totala avsaknad av psykologisk fantasi och intuition alltför ofta lagt sina ord så att han framstått som likgiltig för vad han hånfullt benämnt den »s. k. fria världens» ideal.

Lancerandet av »kålsuparteorin», som vill likställa Öst och Väst — ehuru Öst som socialistiskt naturligtvis är att föredra — den befängda idén om Sverige som brygga mellan de två blocken; Sveriges nedlagda röst i FN, då det gällde brännmärkningen av Kina som angripare i Koreakriget; underlåtenheten att fullfölja protesterna mot nedskjutningen av de svenska flygplanen över Östersjön; sympatitytringarna för tanken på Tysklands neutralisering; den s. k. Undénplanen — som visat att hr Undén negligerar sambandet mellan alliansfrihet och ett starkt försvar — samt sist men inte minst den behårda negativismen i Europafrågan — allt detta har bidra-

git att ge den undénska politiken en prägel av att vilja gå ryssarnas ärenden och därmed givit den svenska alliansfriheten en betänklig slagsida till förmån för Öst.

Det är mot denna bakgrund hög tid att den svenska utrikespolitiken får en företrädare, som kan frigöra sig från det undénska arvet: en utrikespolitisk halsstarrighet förhöjd till vad hr Sandler med en pittoresk glosa kallat neutralitetsidioti i förening med en kvardröjande ideologisk sympati för det socialistiska föregångslandet. Vi behöver förvisso en utrikesminister som bättre än hr Undén kan göra rättvisa åt den känsla av solidaritet med Västerens fria nationer, som helt säkert hyses av det svenska folkets stora flertal. Med all aktning för plikttroheten och följdriktigheten i hr Undéns ovanliga livsgärning och hans personliga oförvitlighet har Svensk Tidskrift följaktligen inte anledning att ur någon synpunkt beklaga hans avgång.

En potentiell tillgång

I den nu avslutade valrörelsen spelade högerpartiet även, i försiktiga tongångar, på temat egendomsägande demokrati, som dock icke fick någon framskjuten plats i repertoaren.

Det var säkerligen klokt av parti-ledningen att inte i år göra detta till någon huvudfråga. Den som haft anledning att söka fördjupa sig i detta problem vid interna högerdebatter har därvid gjort vissa viktiga erfarenheter som tyder därpå. För det första kan man vid sådana tillfällen möta ett antal oförutsedda invändningar och motargument, som det kan ställa sig svårt att bemöta omedelbart, och olika frågor rörande konsekvenserna av programmets förverkligande, som icke alltid är lätta att besvara.

Men samtidigt torde också den er-

farenheten ha gjorts att sådana debatter endast stärker övertygelsen om programmets bärkraft.

En tredje erfarenhet är att frågan aldrig möts med likgiltighet utan inbjuder till meningsskiftet, som tvingar deltagarna att ta ställning till en rad vitala problem och blottar luckor och motsägelser i framförda uppfattningar. Åtskilliga kan vinnas snabbt. De som reser många invändningar får en allmer positiv inställning under diskussionens lopp även när de inte låter sig övertygas första gången. De klenetrogna måste nästan alltid erkänna att de ej ser någon annan möjlighet att hindra fortsatt utveckling i socialistisk riktning.

Av sådana interna diskussioner leds man till slutsatsen att programmet om den egendomsägande demokratin måste betraktas som en produkt som ännu befinner sig på försöksstadiet. De grundläggande konstruktionsprinciperna är visserligen kända men har ännu inte hunnit omsättas i ett slagkraftigt och driftsäkert instrument. Det ligger makt uppå att utvecklingsarbetet bedrivs med största möjliga intensitet. Det måste ske på bredast möjliga bas, genom fortsatt utredningsarbete inom partiet, en livlig intern debatt och flitig studieverksamhet.

Högerpartiet kan heller inte gå till verket med detta redskap innan dess eget folk lärt sig att utnyttja det. Det får inte bli på det sättet att argumenten faller platt till marken därför att de allra flesta finner dem ovana och svårbegripliga. De aktiva partimedlemmarna måste skolas att bereda jorden för partiets idéer.

Högerpartiet står nu inför ett dilemma när det gäller att avgöra om det skall våga satsa fullt på programmet om den egendomsägande demokratin redan 1964 eller dröja ännu ett val. Att göra det utan tillräckliga förberedelser kan visa sig ödesdigert. Det

tar tid att göra folk mottagliga för nya tankar (några skulle föredra att tala om gamla tankar i en tidsenlig utformning) och två år är en knapp tid i sådana sammanhang. Det är heller inte möjligt att koncentrera de begränsade resurserna enbart på detta. Å andra sidan kan ett dröjsmål vara lika ödesdigert. Ju längre utvecklingen fortsätter i nuvarande riktning, ju svårare blir det att ändra den.

Det må här inskjutas att det är nödvändigt att klargöra att den egendomsägande demokratin utgör en bättre och mer logisk fortsättning på det nuvarande välfärdssamhället än den statskapitalism som den härskande regimen av allt att döma strävar att genomföra. Det bör inte erbjuda några svårigheter att kombinera genomförandet av den egendomsägande demokratin med fortsatt utveckling på det sociala området. Framtidsmålet — ett klasslöst samhälle som uppnås genom att envar bereds direkt delaktighet i förmögenhetstillväxten — kan i dag te sig avlägset men är säkert mer realistiskt än herr Erlanders framtidsvision av valfriheten i en socialistisk stat. Vad den egendomsägande demokratin vänder sig mot är en successiv koncentration av all ekonomisk makt till ett litet fåtal offentliga institutioner och uppkomsten av en ny överhetsklass av parti- och organisationsbossar med vittgående befogenheter att dirigera produktionsinriktning och konsumtion.

Naturvärden

Av flera orsaker har naturskyddsproblemen på senare år tilldragit sig allt större uppmärksamhet, både i Sverige och i andra länder, inte minst USA. De tekniska ingreppen i naturen har blivit alltmer omfattande — vårt mest drastiska exempel på detta är förstö-

ringen av de norrländska älvarna genom kraftverksbyggen. Den hastigt fortgående befolkningskoncentrationen till vissa tätortsregioner har medfört en enorm vattenförorening — dricksvattenförsörjningen börjar på flera ställen redan erbjuda allvarliga bekymmer. Å andra sidan har intresset för naturvårdsproblemen helt naturligt aktualiserats av den ökning av fritiden, som i förening med motoriseringen givit allt större grupper möjlighet att söka rekreation i naturen. Baksidan på detta glädjande förhållande är självfallet, att förslitningen på naturen, särskilt i vissa turistinvaderade kustområden, hotar att fördärva just de rekreativvärden storstadsbefolkningen så väl behöver.

Det har länge varit klart, att samhällets resurser för att bemästra naturvårdsproblemen varit helt otillräckliga, organisatoriskt, juridiskt och ekonomiskt. Det är därför glädjande att naturvårdsutredningens med exemplarisk snabbhet utarbetade betänkande »Naturen och samhället», föreslår omfattande förstärkningar på alla dessa områden.

Först och främst begäres en effektiv organisation av ledningen av hela arbetet — något som nu ytterst kännbart saknas. I spetsen placeras ett nytt organ, statens naturvårdsnämnd, under vilken i realiteten länsstyrelserna kommer att få det största ansvaret för arbetet på fältet, givetvis kompletterade av en kommunal organisation.

De rättsmedel som står till buds för att skydda hotade naturvärden föreslås också bli förstärkta. Ett centralt problem, möjligen det viktigaste och mest brådskande av alla, är att bereda möjlighet att reglera den hårdhänta exploatering av landets grustillgångar som för närvarande äger rum. Utredningen föreslår, att en generell tillståndspflicht införes för all täkt av grus, sten, jord och liknande material.

Ägaren skall för att få tillstånd att exploatera sådana fyndigheter upprätta en plan för arbetet, som skall godkännas av länsstyrelsen, och förpliktas att efter arbetets avslutande vidtaga skäligen åtgärder för att i möjlig mån bota den skada på naturen som åstadkommit.

Det torde inte kunna bestridas att en striktare kontroll på detta område måste införas. Frågan gäller väl att märka inte endast de estetiska naturvärden som går förlorade, när genom ohämmad grustäkt stora sår rives upp i de för landskapets skönhet så väsentliga åsarna, även om dessa skador kan vara beklämmande nog. Det hot mot grundvattnet och de risker för infektion som övergivna och nerskräpade grustag utgör, kan komma att åsamka samhället enorma ekonomiska förluster, om inte snabbt en bättre ordning åstadkommes.

Betänkligt ter sig däremot utredningens förslag till finansiering av naturvärden. Det är notoriskt, att de redan befintliga möjligheterna att förhindra ur naturvårdssynpunkt förkastlig exploatering av olika naturtillgångar i realiteten inte kunnat i nämnvärd mån utnyttjas av länsstyrelserna, av det skälet att de anvisade ersättningsmedlen varit löjligt otillräckliga. För rättskänslan är det uppenbarligen orimligt att en fastighetsägare icke skulle få skälig kompensation för den ofta betydande förlust han åsamkas om han i det allmännas intresse, av naturvårdsskäl, förbjöds att exploatera sin egendom eller eljest ålägges inskränkning i sin förfoganderätt. Utredningen betonar, att den avgörande förutsättningen för att dess förslag kan realiserats är, att samhället slår in på en ny linje och verkligen ser till att behövliga ersättningsmedel ställs till förfogande. Helst tänker man sig tydligen att detta helt enkelt skall ske genom anslag av statsmedel. Alterna-

tivt — om detta skulle stöta på svårigheter — föreslår man, att ersättningarna finansieras genom en s. k. täktavgift. Den som själv är lycklig nog att få tillstånd att bryta t. ex. grus, skall genom en schablonmässigt beräknad accis finansiera ersättningarna till andra grusägare, som med hänsyn till naturvårdens krav hindras att exploatera. Förslaget förefaller principiellt olustigt. Det torde vara svårt att visa att det skulle vara rätt och skäligt, att de ofrånkomliga kostnaderna för att i allas intresse skydda vissa naturvärden skulle bäras just av den lilla krets av medborgare som råkar disponera sådana egendomar att exploatering av dessa anses utan våda kunna tillåtas. Utredningens omtanke om statskassan är i sig själv respektabel, men har i detta stycke tagit sig ett olämpligt uttryck. Vårt land har verkligen råd att skydda omistliga delar av sin natur, och att hederligt ersätta de enskilda som kommer att bli ekonomiskt lidande därpå, utan att tillgripa en så diskutabel specialbeskattning som den föreslagna.

Dagstidningsupplagorna

Dagstidningarnas upplagssiffror för första halvåret 1962 har nyligen publicerats, i åtskilliga tidningar om möjligt ännu mera braskande än vanligt. Enligt en överenskommelse inom dagspressen offentliggörs Tidningsstatistiska siffror två gånger om året, dels i augusti för första halvåret, dels i februari och då avseende genomsnittsupplagorna under hela föregående år. Under intryck av det rasande upplagekriget mellan Expressen och Aftonbladet har emellertid upplagenoteringarna blivit ett nyhetsstoff och ett försäljningsargument av sådant värde, att överenskommelsen på olika sätt kringgås av i första hand dessa bägge tidningar. Herr Huss skriver

insändare till Aftonbladet och påpekar med hänvisning till detaljerade månadssiffror, att om man räknar på hans sätt så ökar Expressen mera än Aftonbladet. Och i radion intervjuas de bägge redaktörerna Nycop och Samuelsson av två pratsamma herrar om aktuella tidningsproblem. I praktiken talas det mest om upplagesiffror, inte om aftonpressens förlöpningsningar, något som ju är det verkligt stora dagspressproblemet i dag.

Vilket blev då det auktoritativa beskedet om positionerna i upplagekriget mellan Expressen och Aftonbladet?

Expressen redovisar en genomsnittlig upplaga under första halvåret 1962 på 420 000 ex. (här, liksom i det följande, avses *upplagan på vardagar*; noteringarna för sön- och helgdagar är i och för sig intressanta men vardagsupplagan torde erbjuda den bästa jämförelsegrunden). Detta innebär en ökning med drygt 35 000 ex. jämfört med första halvåret 1961. Tidningen har därmed såsom den första i Sverige passerat 400 000-ex.-gränsen (efter att ha nått 300 000 ex. år 1957 och blivit Sveriges största tidning år 1958, 14 år efter starten).

Aftonbladet, som mot slutet av år 1961 passerade 200 000 ex. kan nu notera 245 000 ex. och därmed den i särklass största upplageökningen i dagspressen jämfört med första halvåret 1961, inemot 50 000 ex. Vid tiden för LO:s stora tidningsköp av Aftonbladet och Stockholms-Tidningen år 1956 låg upplagan vid omkring 175 000 ex. och uppvisade fram till 1960-61 jämförelsevis blygsamma stegringar, detta trots nedläggande av gamla AT. Det blev i stället Expressen som under tiden 1956-61 gjorde de stora upplagevinsterna, från 265 000 ex. till 385 000 ex.

Expressens och Aftonbladets stora upplageökningar förklaras inte minst av en snabbare distribution och en

tidigare pressläggning. De har på så sätt lyckats etablera sig som rikstidningar som finns att köpa över praktiskt taget hela landet vid arbetstidens slut på eftermiddagen. Tack vare en intensiv lokal nyhetsbevakning framstår de inte enbart som stockholmstidningar och de har, särskilt för de stora ungdomskullarna, blivit ett naturligt komplement till ortstidningen-morgontidningen. Till de exceptionellt stora upplageframgångarna under den senaste tiden har dessutom pristävlingar av olika slag bidragit.

Eftermiddagstidningarnas expansion jämförd med morgontidningarnas framgår klart vid en jämförelse mellan upplagesiffrorna för exempelvis år 1956 och år 1962. De i Stockholm år 1956 utkommande fem morgontidningarna (*Dagens Nyheter*, *Stockholms-Tidningen*, *Svenska Dagbladet*, *Morgon-Tidningen* och *Svenska Morgonbladet*) redovisade då en sammanlagd upplaga av ca 675 000 ex. medan de tre aftontidningarna (*Expressen*, *Aftonbladet* och *Afton-Tidningen*) noterade ca 500 000 ex. År 1962 har de bägge kvarvarande aftontidningarna *Expressen* och *Aftonbladet* med sammanlagt 665 000 ex. för första gången passerat de tre nu utkommande morgontidningarna *Dagens Nyheter*, *Stockholms-Tidningen* och *Svenska Dagbladet*, vilka sammanlagt redovisar knappt 650 000 ex. För morgontidningarnas del kan alltså en viss tillbakagång konstateras.

Dagens Nyheter, som visserligen år 1958 fick se sig passerad av *Expressen*, håller med en upplaga av knappt 360 000 ex. utan svårighet positionen som landets största morgontidning. Upplageökningen jämförd med 1961 är drygt 7 000 ex., dvs. ungefärligen densamma som 1960-61. Tidningen kunde i samband med LO-köpet av *Stockholms-Tidningen* glädja sig åt en särskilt kraftig ökning (ca 25 000 ex.

1956-58) men stagnerade därefter fram till 1960, uppenbarligen bl. a. till följd av ståndpunkten i ATP-frågan, vilken föranledde ett visst avfall av borgerliga läsare.

Stockholms-Tidningen kan för första gången på länge glädja sig åt en upplageframgång, en ökning med 4 000 ex. till 148 000 ex. Upplagan var vid LO-köpet hösten 1956 uppe i 184 000 ex. men rasade på ett par år ner till ett bottenläge, 129 000 ex. Nedläggningen av Morgon-Tidningen år 1958 medförde en viss upplageförbättring, till 156 000 ex., men därefter förlorades ånyo läsare och 1961 noterades 144 000 ex. *Stockholms-Tidningens* möjligheter att genom en upprustning av Aftonbladets modell allvarligt konkurrera med Dagens Nyheter får bedömas som små.

Svenska Dagbladet redovisar en lika stor upplageökning som *Stockholms-Tidningen* — 4 000 ex. — till 140 000 ex. Vid tiden för det stora tidningsköpet 1956 hade *Svenska Dagbladet* en upplaga av knappt 110 000 ex.; en betydande överströmning av läsare från *Stockholms-Tidningen* och, i någon mån, *Dagens Nyheter* förde fram upplagan till 135 000 ex. år 1959, där den därefter i stort sett legat stilla fram till den nu redovisade framgången.

Utöver de fem stockholmstidningarna är det endast en dagstidning, *Göteborgs-Posten*, som når över 100 000 ex. Med sin nya upplagenotering 242 000 ex. (ökning drygt 4000 ex.) placerar sig tidningen som nummer fyra i storleksordning i landet, efter *Expressen*, *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* (som således nu passerat *Göteborgs-Posten*) men klart före *Stockholms-Tidningen* och *Svenska Dagbladet*. Närmast i tur att passera 100 000-ex.-gränsen förefaller *Sydsvenska Dagbladet* att vara, som efter en ökning med 2 000 ex. redovisar 89 000 ex. Bland storstadstidningarna i övrigt må

nämnas *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* och *Ny Tid*, vilka redovisar 53 000 ex. resp. 50 000 ex., samt *Arbetet* i Malmö, 56 000 ex. Av dessa kan *Ny Tid* glädja sig åt en påfallande kraftig stegring — över 10%, dvs. knappt 5 000 ex. — medan de två övriga legat i stort sett stilla. De bägge eftermiddagstidningarna i Göteborg och Malmö, *Göteborgs-Tidningen* och *Kvällsposten*, noterar 69 000 ex. resp. 57 000 ex., i båda fallen efter öknningar på ett par tusen exemplar, en obetydlighet jämfört med stockholmstrakarna *Expressen* och *Aftonbladet*.

Citatkonstens framsteg

Mycket händer i valrörelser, och när det gäller ohederliga debattmetoder bör egentligen endast den, som känner sig utan skuld kasta första stenen. Men även med all hänsyn tagen till att förlöpningsfrågor kan tillkomma i stridens hetta, får det ändock finnas gränser för vad som opåttalt kan tillåtas passera.

I en ledare i *Stockholms-Tidningen* två dagar före valet blev *Svensk Tidsskrift* föremål för en sällsynt ohederlig attack. *Stockholms-Tidningen* citerade nämligen ledaren i det då nyligen utkomna häftet 7 av *Svensk Tidsskrift* på följande sätt:

»Ett par dagar före valet säger högerens forum för idédebatt *Svensk Tidsskrift*: 'Vad freden (för Sverige) beträffar är vår alliansfria politik, av socialdemokrater och centerpartister numera omdöpt till neutralitetspolitik, inte någon garanti. — — — Vad vi kan vinna med den alliansfria politiken är troligen blott en tidsfrist. Vi får betala denna frist med att icke kunna erhålla förberedd hjälp'. Tydligt kan man inte säga att Sverige borde vara med i Atlantpakten.

Hur starka är dessa krafter i högerpartiet? Är det förekomsten av dem,

som föranlett hr Heckscher till förmodandet att den utrikespolitiska enigheten kommer i fara, om det visar sig omöjligt att förena vår alliansfrihet med anslutning till EEC?»

Så långt Stockholms-Tidningen. Dess citat kan lämpligen jämföras med vad Svensk Tidskrift verkligen sade. Vi kursiverar de meningar, som Stockholms-Tidningen uteslutit för att förvränga uttalandets innebörd.

»Vad freden beträffar är naturligtvis vår alliansfria politik, av socialdemokrater och centerpartister numera omdöpt till neutralitetspolitik, inte någon garanti. *Ett nutida storkrig blir sannolikt totalt även i den meningen att alla länder blir indragna — frågan blir snarast: när och hur?* Vad vi kan vinna med den alliansfria politiken är troligen blott en tidsfrist. Vi får betala denna frist med att icke kunna erhålla förberedd hjälp. *Så länge vi med egna krafter håller ett tillräckligt starkt försvar är utsikten till en tidsfrist värd detta i och för sig höga pris. Men längre än så sträcker sig inte den 'fredsbevarande' effekten av vår utrikes- och försvarspolitik.*

Försyndelsen mot elementär anständighet i en presspolemik är så grov att man i förstone försöker finna förmildrande omständigheter. Men sådana står tyvärr inte att upptäcka — såvida Stockholms-Tidningen inte vill åberopa bristande förmåga att läsa inantill.

Här föreligger alltså ett uppenbart fall av medveten citatförfalskning utförd med tekniken att utesluta meningar i den citerade texten. Svensk Tidskrift har sagt att om Sverige håller ett tillräckligt starkt försvar är den utsikt till en tidsfrist, som alliansfriheten ger, värd det höga pris, som den för med sig, nämligen att vi inte kan erhålla förberedd hjälp. Detta har Stockholms-Tidningen med sin citatkonst förvrängt så att tidningen påstår: »Tydligt kan man inte säga att Sverige borde vara med i Atlantpakten» och avrundar med en patetisk fråga till hr Heckscher om »styrkan av dessa krafter inom högerpartiet».

Kan det tydligare avslöjas att Stockholms-Tidningens avsikt helt enkelt varit att bära falskt vittnesbörd mot sin nästa i avsikt att misstänkliggöra högerpartiets utrikespolitiska linje.

Därtill borde Stockholms-Tidningen veta — och vet förmodligen mycket väl — att Svensk Tidskrift icke är »högerens forum för idépolitik» utan ett i förhållande till högerpartiet både organisatoriskt och ekonomiskt helt självständigt pressorgan. Detta har påpekats så många gånger för socialdemokratiska kollegor att det snart blir tröttsamt att framföra dementin. Men inom Stockholms-Tidningen tror man kanske att dylika dementier inte är allvarligt menade. Själv brukar ju tidningen i fråga kräva att bli rubricerad som »Politiskt obunden»!